

www.itu.int

www.euipo.europa.eu

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS VIEDTĀLRUŅU NOZARĒ

2017. gada februāris

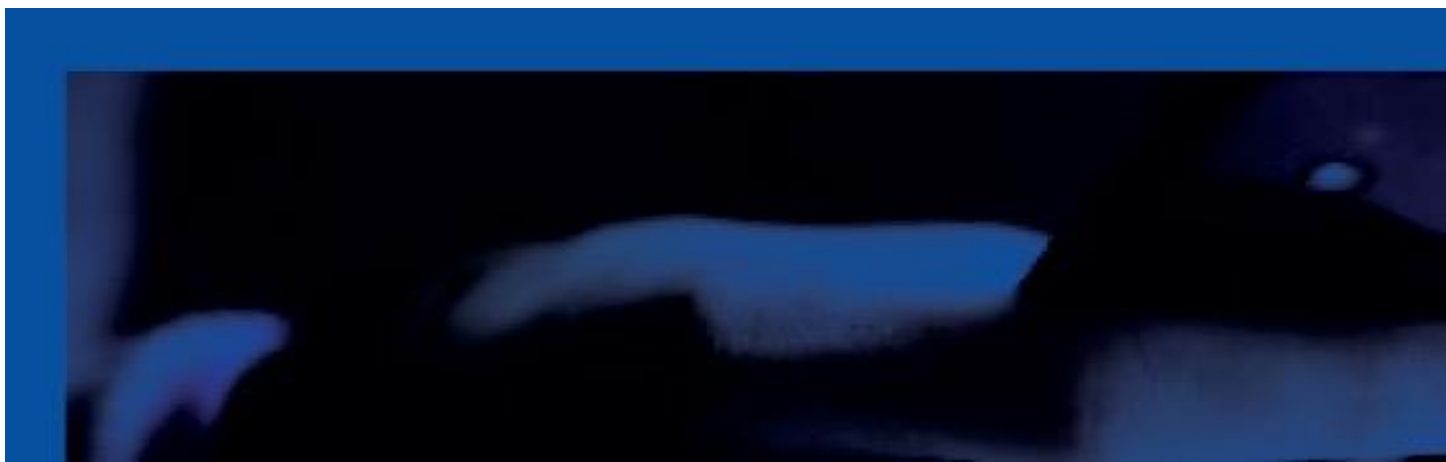
INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS VIEDTĀLRUŅU NOZARĒ

EUIPO PROJEKTA GRUPA

Nathan Wajzman, galvenais ekonomists
Carolina Arias Burgos, ekonomiste

Pateicības

Autori vēlas pateikties novērošanas centra ekonomikas un statistikas darba grupas locekļiem, kuri sniedza noderīgus komentārus par šīs sērijas ziņojumiem un izmantoto metodiku. Vērtīgu atbalstu sniedza Starptautiskās Telekomunikāciju savienības (*ITU*) Telekomunikāciju attīstības birojs (*BDT*), jo īpaši Regulatīvā un tirgus vides nodaļa (*RME*) un IKT datu un statistikas nodaļa (*IDS*). Turklāt mobilo un bezvadu sakaru forums (*MWF*) sniedza informāciju par viedtālruņu tirgu Eiropas Savienībā.

Satura rādītājs

1. Priekšvārds _____	04
2. Kopsavilkums _____	06
2.1. Metodika un dati _____	06
2.2. Galvenie secinājumi _____	06
2.3. Viltotu viedtālruņu ietekme, kas nav saistīta ar ekonomiku _____	11

1. PRIEKŠVĀRDS

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS VIEDTĀLRUŅU NOZARĒ

Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs (turpmāk tekstā — novērošanas centrs) tika izveidots, lai uzlabotu izpratni par intelektuālā īpašuma nozīmi un negatīvajām sekām, ko rada intelektuālā īpašuma tiesību (ĪĪT) pārkāpumi. Novērošanas centrs 2012. gadā no Komisijas tika nodots *EUIPO*, pamatojoties uz Regulu (ES) Nr. 386/2012.

Starptautiskā Telekomunikāciju savienība (*ITU*) ir Apvienoto Nāciju Organizācijas specializēta aģentūra, kura darbojas informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (IKT) jomā un kuras pārziņā cita starpā ir radiofrekvenču spektru un satelītu orbītu sadale pasaulē, tehnisko standartu izstrāde, lai tīkli un tehnoloģijas varētu netraucēti savstarpēji savienoties, un pieejamības uzlabošana IKT tām kopienām visā pasaulē, kurām līdz šim ir bijusi ierobežota piekļuve šiem pakalpojumiem. Ir jāpanāk, lai cilvēki visā pasaulē varētu izmantot moderno komunikācijas tehnoloģiju sniegtos labumus efektīvā, drošā, ērtā un pieejamā veidā.

Pētījumā, kas veikts sadarbībā ar Eiropas Patentu biroju¹, *EUIPO* ar novērošanas centra starpniecību aprēķināja, ka nozares, kurās plaši izmanto ĪĪT, veido aptuveni 42 % no kopējās saimnieciskās darbības un tajās strādā 28 % no visiem nodarbinātajiem ES, bet vēl 10 % darba vietu ES pastāv saistībā ar to preču un pakalpojumu iepirkumiem, ko piedāvā citas nozares, kurās plaši izmanto ĪĪT.

Citā pētījumā² tika salīdzināti to Eiropas uzņēmumu ekonomiskie rādītāji, kuriem pieder intelektuālā īpašuma tiesības, ar to uzņēmumu sniegumu, kuriem šādas tiesības nepieder, konstatējot, ka to uzņēmumu, kuriem pieder ĪĪT, ieņēmumi uz vienu darbinieku ir par 28 % lielāki nekā to uzņēmumu vidējie ieņēmumi, kuriem šādas tiesības nepieder, un ka šāda atšķirība ir jo īpaši izteikta mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) vidū. Lai gan tikai 9 % no MVU pieder reģistrētās ĪĪT, to uzņēmumu ieņēmumi uz vienu darbinieku, kuriem ir ĪĪT, par gandrīz 32 % pārsniedz to uzņēmumu ieņēmumus, kuriem ĪĪT nav.

ES mērogā veiktajā aptaujā tika novērtēta arī Eiropas pilsoņu izpratne un attieksme pret intelektuālo īpašumu, viltojumiem un pirātismu³. Šī aptauja parādīja, ka, lai gan principā ES pilsoņi atzīst intelektuālā īpašuma vērtību, tomēr dažos gadījumos viņi cenšas attaisnot tiesību pārkāpumus individuālā līmenī.

Novērošanas centrs centīsies izveidot skaidru pārskatu par situāciju, izvērtējot viltošanas un pirātisma ietekmi uz ekonomiku.

EUIPO un *ITU* 2016. gadā parakstīja vienošanos par sadarbību, lai publicētu pētījumu par ietekmi uz ekonomiku, ko rada intelektuālā īpašuma tiesību (ĪĪT) pārkāpumi viedtālrūņu jomā. Šīs vienošanās rezultātā ir sagatavots šis ziņojums.

Uzdevums ir samērā grūts no metodikas viedokļa, jo ir jāmēģina iegūt skaidru priekšstatu par parādību, kas būtībā nav tieši novērojama. Lai atvieglotu ĪĪT pārkāpumu mēroga, apjoma un ietekmes kvantitatīvo novērtējumu atbilstoši tā pilnvarām, novērošanas centrs ir izstrādājis pakāpenisku pieeju, lai novērtētu viltojumu negatīvo ietekmi un to, kā tie ietekmē legālu uzņēmējdarbību, valdības un patērētājus, kā arī visu sabiedrību kopumā.

Tika izvēlētas vairākas ar ĪĪT saistītas nozares, kurās produkti bieži tiek viltoti vai kurās viltojumi varētu būt sastopami. Iepriekšējos pētījumos tika aplūkotas šādas nozares: kosmētika un personīgās higiēnas līdzekļi; apģērbs, apavi un aksesuāri; sporta preces; rotaļlietas un spēles; juvelierizstrādājumi un pulksteņi; rokassomas un ceļasomas; mūzikas

¹ „Nozares, kurās izmanto intelektuālā īpašuma tiesības, un to ekonomiskie rādītāji Eiropas Savienībā”, *EUIPO/EPO*, 2016. gada oktobris.

² „Intelektuālā īpašuma tiesības un uzņēmumu sniegums Eiropā: ekonomiskā analīze”, 2015. gada jūnijs.

³ „Eiropas pilsoņi un intelektuālais īpašums — uztvere, izpratne un attieksme”, 2013. gada novembris, atjaunināts ziņojums (plānots) 2017. gadā.

ieraksti; stiprie alkoholiskie dzērieni un vīns; medikamenti; pesticīdi.

Līdz šim publicētajos nozares pētījumos ir novērtēta viltoto preču ietekme ES tirgū. Šis vienpadsmitais pētījums, kas aptver viedtālrūņu nozari, ir publicēts sadarbībā ar *ITU* — ANO aģentūru ar globālu perspektīvu. Tāpēc, lai gan tajā ir izmantota metodika, kas ir līdzīga iepriekš izmantotajai nozarēs veiktajos pētījumos, šis pētījums neaprobežojas tikai ar ES valstīm. Ņemot vērā, ka pētījumā bija jāaptver vairāk valstu, kā arī ņemot vērā nozares specifiku, bija jāizmanto dažādi informācijas avoti un jāpielāgo metodika.

2. KOPSAVILKUMS

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS VIEDTĀLRUŅU NOZARĒ

2.1. Metodika un dati

Šā pētījuma mērķis ir novērtēt viltojumu ekonomisko ietekmi uz legālajiem ražotājiem nozarē. Šīs analīzes sākumpunkts ir 86 valstīs pārdoto viedtālruņu skaits, pamatojoties uz tirdzniecības vietās veikto patērētāju pirkumu uzskaiti. Paredzamos pārdošanas apjomus aprēķina, pamatojoties uz jauniem viedtālruņu pieslēgumiem un ierīču gaidāmo nomaiņu. Pēc tam, izmantojot statistikas metodes, katrai valstij tiek analizēta starpība starp paredzamajiem un faktiskajiem pārdošanas apjomiem. Šo starpību daļēji var izskaidrot ar sociālekonomiskajiem faktoriem, piemēram, IKP uz vienu iedzīvotāju vai mobilo platjoslas pakalpojumu cenām. Turklāt ir ņemti vērā arī ar viltošanu saistītie faktori, piemēram, tiesiskā un normatīvā vide⁴.

Šī metodika ir sīkāk aprakstīta 5. sadaļā.

2.2. Galvenie secinājumi

Tiek lēsts, ka 2015. gadā legālie ražotāji visā ES viltojumu dēļ pārdeva par 14 miljoniem viedtālruņu mazāk. Tas nozīmē, ka ES tirgū viltotu viedtālruņu dēļ ir zaudēti aptuveni 4,2 miljardi EUR, kas atbilst 8,3 % no nozares pārdošanas apjoma.

Tiek lēsts, ka visā pasaulē viltotu viedtālruņu pārdošanas apjoms ir 184 miljoni vienību, kuru vērtība ir 45,3 miljardi EUR jeb 12,9 % no kopējā pārdošanas apjoma.

Aplēses par zaudētiem pārdošanas apjomiem reģionos⁵, kuras izteiktas gan procentos no pārdošanas apjoma, gan euro vērtībā, ir sniegtas turpmāk tabulā kopā ar ticamības intervāliem.

⁴ Šajā pētījumā ir izmantots Pasaules Bankas Valdības efektivitātes pasaules pārvaldības rādītājs (*Worldwide Governance Indicator of Government Effectiveness*). Šis rādītājs atspoguļo izpratni par sabiedrisko pakalpojumu kvalitāti, civildienesta pakalpojumu kvalitāti un to neatkarības pakāpi no politiskā spiediena, politikas definēšanas un īstenošanas kvalitāti, kā arī ticamību valdības izteiktajām saistībām ievērot šādu politiku.

⁵ Katrā reģionā iekļautās valstis ir uzskaitītas 4. tabulā.

1. TABULA. VILTOTU VIEDTĀLRUŅU DĒĻ ZAUDĒTIE PĀRDOŠANAS APJOMI PA REĢIONIEM UN TICAMĪBAS INTERVĀLI (2015. G.)

	Zaudētie pārdošanas apjomi (miljonos EUR)	Zaudētais apjoms (%)	Augšējā robeža	Apakšējā robeža
Eiropas Savienība*	4.212,2	8,3%	9,1%	7,4%
Pārējās Eiropas valstis	1.207,0	12,9%	16,1%	9,7%
NVS**	1.122,9	20,3%	25,0%	15,7%
Āzijas un Klusā okeāna reģiona valstis***	7.166,6	11,8%	13,7%	10,0%
ASEAN valstis****	2.674,9	16,9%	19,3%	14,6%
Arābu valstis	1.975,7	17,4%	20,2%	14,6%
Āfrika	1.024,9	21,3%	24,4%	18,2%
Latīņamerika	4.706,5	19,6%	22,9%	16,2%
Ziemeļamerika	4.927,2	7,6%	9,9%	5,3%
Ķīna	16.335,8	15,6%	20,4%	10,9%
KOPĀ	45.353,8	12,9%	13,7%	12,0%

*ES 28 valstis, izņemot Maltu un Bulgāriju

**NVS, Neatkarīgo Valstu Sadraudzība

***Āzijas un Klusā okeāna reģiona valstis, izņemot Ķīnu un ASEAN valstis

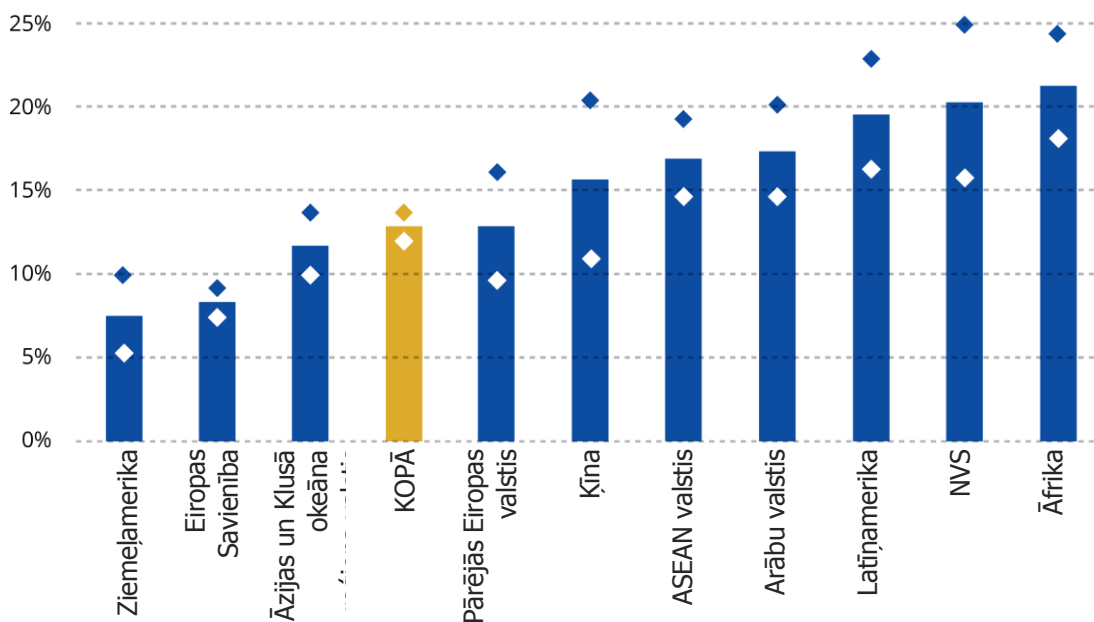
****ASEAN, Dienvidaustrumāzijas valstu asociācija

Avots: EUIPO aprēķini

Turpmāk sniegtajā attēlā ir parādītas aplēses par viltotu viedtālruņu dēļ zaudētajiem pārdošanas apjomiem katrā reģionā. Joslas norāda, kā viltoto preču pārdošana ir ietekmējusi nozares autentisko preču pārdošanu, izsakot to procentos no pārdošanas apjoma, bet rombi norāda šā aprēķina 95 % ticamības intervālu⁶.

⁶ 95 % ticamības intervāls ir statistikas aprēķins, kas nozīmē, ka pastāv 95 % varbūtība, ka patiesais skaitlis atrodas intervālā starp apakšējo un augšējo robežu. Piemēram, attiecībā uz ES kopumā aprēķinātais zaudētais pārdošanas apjoms ir 8,3 % ar 95 % varbūtību, ka patiesais skaitlis atrodas intervālā no 7,4 % līdz 9,1 %.

1. ATTĒLS. VILTOTU VIEDTĀLRUŅU DĒĻ ZAUDĒTIE PĀRDOŠANAS APJOMI PA REĢIONIEM (2015. G.)

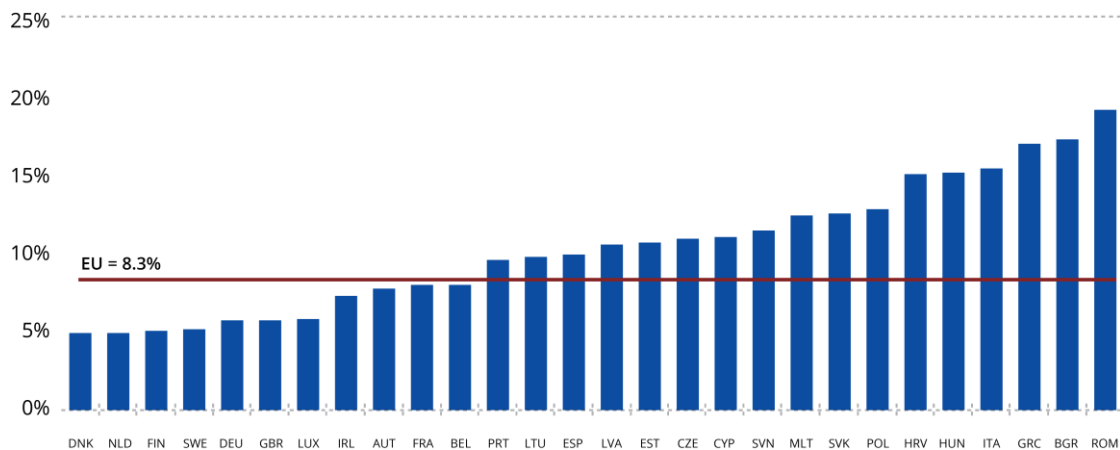
Avots: EUIPO aprēķini

No visā pasaulē zaudētā pārdošanas apjoma 36 % ir zaudēti Ķīnā. Absolūtā izteiksmē zaudētie pārdošanas apjomi Ziemeļamerikā un Latīņamerikā ir samērā līdzīgi, lai gan, vērtējot relatīvi, zaudējumi Latīņamerikā ir gandrīz trīs reizes lielāki. Ziemeļamerika un ES ir divi reģioni, kurus viltotu ierīču pārdošana ir relatīvi ietekmējusi vismazāk un kur zaudētie pārdošanas apjomi nerasniedz 10 %.

Eiropas Savienībā 11 dalībvalstīs zaudētais apjoms nepārsniedz vidējo apjomu ES jeb 8,3 %. Vismazāk viltotu preču tirdzniecība ir ietekmējusi Dāniju (4,9 %), bet visvairāk — Rumāniju (19,1 %). Absolūtā izteiksmē viltotu preču tirdzniecība visvairāk ir ietekmējusi Itāliju, kur zaudētais pārdošanas apjoms veido 885 miljonus EUR; tai seko Apvienotā Karaliste ar 660 miljonu EUR lielu zaudējumu, tad Vācija (564 miljoni EUR), Spānija (386 miljoni EUR) un Francija (380 miljoni EUR). Piecās lielākajās ES dalībvalstīs zaudētais pārdošanas apjoms viltotu preču dēļ veido 2,9 miljardus EUR, kas ir gandrīz 70 % no kopējā ES zaudētā pārdošanas apjoma.

2. ATTĒLS. VILTOTU VIEDTĀLRUŅU DĒĻ ZAUDĒTIE PĀRDOŠANAS APJOMI ES DALĪBVALSTĪS (2015. G.)⁷

Avots: EUIPO aprēķini

Turpmāk sniegtajā tabulā ir dotas konkrētās valstīs zaudēto pārdošanas apjomu aplēses, kas izteiktas procentos no kopējā pārdošanas apjoma.

⁷ Šajā ziņojumā tiek izmantoti Starptautiskās standartu organizācijas (ISO) valstu kodi. Skatīt http://wits.worldbank.org/wits/wits/witshelp/Content/Codes/Country_Codes.htm

**2. TABULA. VILTOTU VIEDTĀLRUŅU DĒĻ ZAUDĒTIE PĀRDOŠANAS APJOMI ES DALĪBVALSTĪS
 (2015. G.)**

Kods	Valsts	Zaudētie pārdošanas apjomi (%)
AUT	AUSTRIJA	7,7
BEL	BELĢIJA	8,0
BGR	BULGĀRIJA	17,2
CYP	KIPRA	11,0
CZE	ČEHĪJA	10,9
DEU	VĀCIJA	5,7
DNK	DĀNIJA	4,9
EST	IGAUNIJA	10,6
GRC	GRIEKIJA	16,9
ESP	SPĀNIJA	10,0
FIN	SOMIJA	5,1
FRA	FRANCIJA	8,0
HRV	HORVĀTIJA	15,0
HUN	UNGĀRIJA	15,1
IRL	ĪRIJA	7,3
ITA	ITĀLIJA	15,4
LTU	LIETUVA	9,8
LUX	LUKSEMBURGA	5,8
LVA	LATVIJA	10,6
MLT	MALTA	12,4
NLD	NĪDERLANDE	5,0
POL	POLIJA	12,8
PRT	PORTUGĀLE	9,5
ROM	RUMĀNIJA	19,1
SWE	ZVIEDRIJA	5,2
SVK	SLOVĀKIJA	12,5
SVN	SLOVĒNIJA	11,5
GBR	APVIENOTĀ KARALISTE	5,7
ES	EIROPAS SAVIENĪBA	8,3

Avots: EUIPO aprēķini

2.3. Viltotu viedtālruņu ietekme, kas nav saistīta ar ekonomiku

Šajā ziņojumā galvenā uzmanība pievērsta tam, kā viltoti viedtālruņi ietekmē ekonomiku. Tomēr tie ietekmē arī vairākas citas jomas, piemēram, veselību un drošību, rada kaitējumu videi, apdraud tīkla kvalitāti, kiberneti drošību un privātumu. Nesenajā ITU sagatavotajā ziņojumā ir aprakstīta šāda *ar ekonomiku nesaistīta* viltotu mobilo ierīču ietekme⁸:

- mobilo telekomunikāciju pakalpojumu kvalitātes pasliktināšanās, kas tieši ietekmē patērētājus un uzņēmumus;

- patērētāju drošības apdraudējums, ko rada bojātu vai neatbilstošu sastāvdaļu vai materiālu izmantošana;

- ar kiberneti drošību saistītu apdraudējumu pieaugums;

- patērētāju privātuma apdraudējums;

- digitālo darījumu drošības pazemināšanās;

- kaitējuma nodarīšana finansiāli visneaizsargātākajiem patērētājiem, nesniedzot viņiem nekādas garantijas un citādi pārkāpjot patērētāju tiesības;

- vides un patērētāju veselības apdraudējums, ko rada bīstamu vielu izmantošana šādu ierīču ražošanā.

Dažos reģionos, piemēram, Āfrikā, daudzi no šiem apdraudējumiem rada nopietnas problēmas, jo daudzi patērētāji paļaujas uz saviem viedtālruņiem daudz lielākā mērā nekā patērētāji Eiropā vai Ziemeļamerikā. Viedtālrunis bieži ir vienīgais rīks, ar kura palīdzību piekļūst internetam vai izmantot banku pakalpojumus (labi zināms piemērs ir *M-PESA* mobilās bankas pakalpojumi Kenijā). Jebkura ļaunprātīga programmatūra vai citi drošības pārkāpumi, kurus var atrast viltotās ierīcēs, rada nopietnu apdraudējumu šajā kontekstā.

Viltotās preces, kuras ir nekvalitatīvi samontētas un kurās izmantoti nekvalitatīvi komponenti, satur bīstamas vielas, kuras daudzās valstīs ir aizliegtas saskaņā ar Direktīvu par bīstamu vielu ierobežošanu (*RoHS*) vai līdzvērtīgiem valstu tiesību aktiem. Tas apdraud gan lietotāju veselību un drošību, gan arī vidi.

Lai gan ar ekonomiku nesaistītā ietekme, kas aprakstīta šajā apakšsadaļā, neietilpst šā ziņojuma tvērumā, tā nepārprotami ir svarīga sabiedrībai kopumā un ir jāpatur prātā, izvērtējot viltotu viedtālruņu radītās sekas.

⁸ „Viltots IKT aprīkojums”, ITU tehniskais ziņojums, 2015. gada decembris.

Avenida de Europa, 4,
E-03008 - Alicante
Spain

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU
PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS
IZMAKSAS VIEDTĀLRUŅU NOZARĒ

